

Dominika Bochańczyk-Kupka

Rola państwa w ochronie praw własności

Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania 35/2, 23-34

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dominika Bochańczyk-Kupka*

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

ROLA PAŃSTWA W OCHRONIE PRAW WŁASNOŚCI

STRESZCZENIE

Problematyka związana z własnością należy do fundamentalnych zagadnień ekonomii. Typ własności determinuje rodzaj systemu gospodarczego, a ochrona praw własności jego efektywność, lecz zagadnienia dotyczące własności są coraz rzadziej tematem rozważań w ramach tej nauki społecznej. Wydaje się jednak, że nie wszystkie kwestie zostały rozstrzygnięte i uporządkowane. Dodatkowo współczesne procesy zachodzące w gospodarce światowej powodują konieczność ponownego przeanalizowania i zaktualizowania tych zagadnień. Celem artykułu jest zdefiniowanie, a następnie uplasowanie własności i jej ochrony (rozumianej jako miara efektywności systemu gospodarczego) w ramach zagadnień dotyczących roli państwa w gospodarce i szeroko rozumianej wolności gospodarczej. Skupiono się również na przedstawieniu podstaw prawnych dotyczących ochrony własności oraz przedstawiono i opisano powszechnie znane i akceptowane miary ochrony praw własności.

Słowa kluczowe: własność, ochrona praw własności, rola państwa, wolność gospodarcza

* Adres e-mail: dominika.bochanczyk-kupka@ue.katowice.pl

Wprowadzenie

Własność i jej ochrona to główne elementy systemów ekonomicznych decydujące o ich kształcie. Istnienie własności prywatnej i jej efektywna ochrona stanowią podstawową determinantę tworzenia i rozwoju gospodarki rynkowej, gdyż warunkują chęć poszczególnych podmiotów do podejmowania ryzyka, dbania o zgromadzone zasoby, do bogacenia się.

Celem artykułu jest pokazanie istoty oraz wagi własności i jej ochrony dla realizacji celów polityki gospodarczej oraz przedstawienie współzależności między ochroną własności a wolnością gospodarczą. Zostanie omówiona geneza pojęcia, przedstawiony jej związek z funkcjami współczesnego państwa oraz pokazane wybrane współczesne miary ochrony praw własności będące komponentami miar wolności gospodarczej i konkurencyjności międzynarodowej gospodarek narodowych, jak również wskaźniki dotyczące tylko analizowanej kategorii.

W literaturze przedmiotu dominują opracowania bądź skupiające się na historycznej analizie ewolucji pojmowania własności i jej rodzajów, bądź na analizie prawnych jej aspektów. Artykuł jest próbą połączenia tych dwóch punktów widzenia.

1. Pojęcie własności i ochrony własności

Współcześnie pod pojęciem własności rozumie się zbiór „zasad rządzących posiadaniem oraz kontrolą zasobów, a także powiązanych z nimi dochodów”¹. Ta definicja jest zgodna z koncepcją własności pojmowanej jako wiązka praw². Wydaje się, że we współczesnej ekonomii panuje zgodność co do tego, iż gospodarczą bazą

¹ S. Kozłowski, *Systemy ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004, s. 17.

² Theory of Property Rights (teoria praw własności) powstawała na przełomie lat 60. i 70. Do jej twórców należy zaliczyć A. Alchiana, H. Demsetza, S. Pejovicha oraz J. Buchanana. Zgodnie z tą koncepcją najwydajniejsza jest gospodarka wolnorynkowa, której podstawą jest pełna (tzn. wyłączna i transferowalna) własność prywatna, gdyż tylko ona stwarza bodźce do efektywnej produkcji i dbałości o środki własne. Zob. J. Buchanan, *Post-Socialist Political Economy. Selected Essays*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 1997, s. 236 i n. Koncepcja własności jako wiązki praw była rozwijana już wcześniej w ramach tzw. koncepcji własności funkcjonalnej autorstwa R.H. Tawneya oraz O. Undena. Jej kontynuatorem był szwedzki ekonomista G. Adler-Karlsson. Na koncepcji podzielných praw własności został oparty szwedzki model systemu gospodarczego. Więcej w: G. Adler-Karlsson, *Functional Socialism. A Swedish Theory for Democratic Socialization*, Bogforlaget, Prisma 1967.

społeczeństwa jest system instytucjonalny gospodarki, w którym prawa własności są najważniejszym typem instytucji³.

Pojęcie „własność” zawiera w sobie różnego rodzaju uprawnienia właściciela do dobra. W szczególności prawo do posiadania rzeczy, prawo do korzystania z niej i do pobierania korzyści z tego użytkowania, a także z zużycia danej rzeczy oraz prawo do rozporządzania rzeczą, czyli uprawnienie do transferu tego prawa na inne osoby. W myśl rzymskiej triady uprawnień: *ius possidendi*, *ius utendi*, *fructu*, *abuti* oraz *ius disponendi* – własność jest najszerszym prawem ze wszystkich praw podmiotowych⁴.

Prawo własności jest zbiorem społecznie usankcjonowanych reguł chroniących interesy właścicieli i określających zasady i formy podejmowania, prowadzenia i kończenia działalności gospodarczej przez podmioty gospodarujące. Bardzo istotnym elementem praw własności jest gwarancja prawnej egzekucji zobowiązań⁵. Zadaniem instytucji państwowych jest zapewnienie wszystkim podmiotom fizycznym i prawnym ochrony własności. Należy jednak pamiętać, że własność w sensie prawnym nie jest prawem nieograniczonym, a właściciel może wykonywać swoje uprawnienia względem dobra wyłącznie w granicach określonych przez przepisy prawa, zasady współżycia społecznego i społeczno-gospodarcze przeznaczenie przedmiotu⁶.

Istnienie własności prywatnej oraz gwarancja jej ochrony są głównymi determinantami przedsiębiorczości oraz bogacenia się jednostek i społeczeństw, a w konsekwencji wzrostu i rozwoju gospodarczego. Wolność i własność prywatna należą do praw gwarantowanych przez Powszechną Deklarację Praw Człowieka i Obywatela uchwaloną przez ONZ w 1948 roku⁷. Stanowi ona, że każdy człowiek, zarówno

³ M. Zalesko, *Wybrane aspekty teorii praw własności*, w: B. Polszakiewicz, J. Boehlke (red.), *Własność i kontrola w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2007, s. 64.

⁴ J. Ignatowicz, *Prawo rzeczowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 72.

⁵ J. Bossak, *Systemy gospodarcze a globalna konkurencja*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006, s. 151.

⁶ T. Włudyka, M. Smaga (red.), *Instytucje gospodarki rynkowej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 58.

⁷ Tamże, s. 149.

sam, jak i wspólnie z innymi, ma prawo do posiadania własności oraz że zakazane jest samowolnie pozbawianie jednostki własności (art. 17)⁸.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej w artykule 17 gwarantuje każdej jednostce prawo do władania, używania, rozporządzania i przekazania w drodze spadku mienia nabytego zgodnie z prawem. Nikt nie może być pozbawiony własności, chyba że w interesie publicznym, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w ustawie, za słusznym odszkodowaniem za jej utratę wypłaconym we właściwym terminie. Korzystanie z mienia może podlegać regulacji ustawowej w zakresie, w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny. Dodatkowo ustęp 2 tego artykułu gwarantuje ochronę własności intelektualnej⁹.

W Polsce ochrona prawa własności jest silnie zakorzeniona w Konstytucji RP (ochronie podlega własność i prawa dziedziczenia) oraz w Kodeksie cywilnym (art. 140 kc stanowi, że właściciel jest uprawniony do korzystania z rzeczy oraz pobierania pożytków z wyłączeniem innych osób, a ustawodawca w celu ochrony praw właściciela wyposażył go w szereg roszczeń, w tym roszczenie windykacyjne i roszczenie negatoryjne)¹⁰.

Artykuł 20 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku stanowi, że społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych jest podstawą ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej. Ochrona własności jako zasada ustrojowa wyraża się przez obowiązki państwa, a więc ma publicznoprawny charakter. Przedmiotem ochrony na podstawie artykułu 21 ustępu 1 ustawy zasadniczej jest własność w rozumieniu szerokim (ogólnym) i autonomicznym jako zbiorcze określenie dla wszystkich praw majątkowych. W tym kontekście jednym z podstawowych zadań państwa jest także ochrona własności, niezależnie od uprawnień indywidualnie przyznanych jednostce w tym zakresie, a gwarancją realizacji tych uprawnień przez państwo są ogólnodostępne środki polityczne¹¹.

⁸ Więcej w: T. Pistoń, *Instytucja wyłączenia a prawo do własności jako prawo człowieka*, „Państwo i Społeczeństwo” 2010, nr 1, s. 107 i n.

⁹ Więcej w: J. Sozański, *Własność intelektualna i przemysłowa w Unii Europejskiej*, PWP Iuris, Warszawa 2008.

¹⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (DzU 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.) oraz Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (DzU 1964, nr 16, poz. 93 ze zm.).

¹¹ S. Jarosz-Żukowska, *Konstytucyjna zasada ochrony własności*, Zamykacze, Kraków 2003, s. 32–33.

W Konstytucji RP prawo własności zostało także ujęte jako prawo podmiotowe. W myśl artykułu 64 tej ustawy w ustępie 1 państwo gwarantuje prawo każdemu podmiotowi do własności, innych praw majątkowych i dziedziczenia. W ustępie 2 określa, że własność, inne prawa majątkowe oraz prawo do dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej, a ustęp 3 stanowi, że własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności¹².

2. Ochrona praw własności a rola państwa w gospodarce

Z punktu widzenia roli państwa w gospodarce własność i jej ochrona są elementem zarówno tradycyjnych, jak i alternatywnych funkcji państwa. W szczególności są elementem funkcji legislacyjnej państwa, tj. tworzenia prawa obowiązującego podmioty gospodarcze oraz regulującego obowiązujące między nimi zasady współdziałania i konkurencji. Za przejaw tej funkcji państwa uważa się również tworzenie sprawnych instytucji zapewniających przestrzeganie i egzekwowanie prawa¹³. Celem tej funkcji jest stworzenie prawnego i instytucjonalnego podłoża dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz zapewnienie jej skutecznego działania. Narzędziami, jakimi posługuje się państwo dążące do realizacji funkcji legislacyjnej (innymi słowy: instytucjonalnej i prawnej), są: ochrona praw własności poszczególnych jednostek, większych zbiorowości oraz społeczeństwa jako całości, zapewnienie efektywności i ogólnodostępności informacji gospodarczej, tworzenie ram prowadzenia działalności gospodarczej oraz relacji między konsumentami a producentami. Do innych narzędzi tak rozumianej funkcji państwa można zaliczyć ponadto zwalczanie przestępczości oraz kształtowanie warunków konkurencji w kraju i w stosunkach międzynarodowych.

Legislacyjna funkcja państwa wywiera istotny wpływ na pozostałe funkcje państwa, w tym społeczne i ekonomiczne. Według tradycyjnego podziału do funkcji

¹² Więcej w: P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Liber, Warszawa 2000, s. 34.

¹³ Do tradycyjnych funkcji państwa zalicza się oprócz ochrony praw własności zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego, utrzymanie wymiaru sprawiedliwości, kształtowanie i utrzymanie systemu oświaty oraz kształtowanie systemu pieniężnego.

gospodarczych zalicza się funkcję alokacyjną, redystrybucyjną oraz stabilizacyjną¹⁴. Nie ulega wątpliwości, że istnienie porządku prawnego i jego skuteczna egzekucja decydują o możliwości realizacji tych zadań przez państwo. Jednak mimo że tak rozumiana ochrona praw własności wydaje się najważniejsza dla efektywnego wywiązywania się państwa z nałożonych zadań, bardzo często porządek własnościowy istniejący w danym państwie i jego egzekucja nie są właściwe, dlatego ważne jest, by można było dokonać oceny ochrony praw własności w poszczególnych państwach, a ich wyniki porównać ze sobą. Również analiza współczesnych funkcji ekonomicznych państwa (do których można zaliczyć stabilizowanie gospodarki, ochronę środowiska naturalnego w ujęciu krajowym i regionalnym, zapewnienie racjonalnej gospodarki zasobami naturalnymi, działania na rzecz ochrony konsumentów, przeciwdziałanie nieuczciwej konkurencji, regulowanie warunków pracy i ochronę pracowników, kształtowanie systemu ochrony zdrowia oraz kształtowanie systemu zabezpieczenia społecznego) pokazuje, że realizacja tych celów jest możliwa tylko w systemie gospodarczym opartym na poszanowaniu i ochronie własności prywatnej. Trudno bowiem mówić o racjonalności gospodarowania, ochronie konsumentów, efektywnej produkcji dóbr czy systemie zabezpieczeń społecznych w przypadku systemu gospodarczego, w którym nie istnieje bądź nie jest chroniona własność prywatna.

Własność prywatna, jej poszanowanie i ochrona są fundamentalne dla rozwoju każdego państwa, warunkują istnienie i przestrzeganie wolności gospodarowania. W systemie gospodarczym, w którym nie istnieje własność prywatna, trudno mówić o wolności. Te dwie kategorie: wolność i własność, są ze sobą ściśle powiązane i jedna warunkuje istnienie drugiej, dlatego częścią składową uznanych miar wolności gospodarczej jest ochrona praw własności.

3. Miary ochrony własności

Istotę znaczenia ochrony praw własności pokazuje między innymi udział miar ochrony własności w większości wskaźników opisujących konkurencyjność gospodarek narodowych oraz wolność gospodarczą. Prawo własności można oceniać

¹⁴ Dokładną analizę tradycyjnych funkcji państwa można znaleźć m.in. w: T. Włudyka, M. Sma-ga (red.), *Instytucje gospodarki...*, s. 94–98 oraz w pozycji: N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

poprzez sposób określający jego treść i strukturę, przejrzystość i jednoznaczność, poziom przestrzegania i egzekucji, wpływ na konkurencję i przedsiębiorczość oraz koszty transakcyjne i ryzyko¹⁵. Do najbardziej uznanych miar ochrony własności należy zaliczyć wskaźniki autorstwa takich instytucji, jak Property Rights Alliance, Heritage Foundations, Bank Światowy czy World Economic Forum.

W publikacji Heritage Foundation i „Wall Street Journal” poświęconej wolności gospodarczej (wskaźnik Index of Economic Freedom) jedną z dziesięciu kategorii wpływających na wolność gospodarczą jest ochrona praw własności. Autorzy indeksu traktują zdolność do akumulowania własności prywatnej i bogactwa jako główną siłę motywacyjną dla pracowników i inwestorów w gospodarce rynkowej. Uznanie praw własności i odpowiednia ich ochrona to podstawowe elementy właściwie funkcjonującej gospodarki rynkowej. Ochrona własności prywatnej wyzwala u obywateli pewność siebie i wpływa na ich większą skłonność do zachowań przedsiębiorczych, oszczędzania dochodów i do tworzenia długookresowych planów. Są oni bowiem pewni, że ich dochód, oszczędności i własność (zarówno materialna, jak i intelektualna) są bezpieczne i chronione przed nieuzasadnionym zagarnięciem, celowym zniszczeniem bądź kradzieżą.

Ochrona praw własności wymaga efektywnego i uczciwego systemu prawnego dostępnego dla każdego obywatela. Niezależność, transparentność i efektywność systemu prawnego stanowią podstawowe determinanty długookresowego wzrostu gospodarczego. Taki system gwarantuje jednocześnie pokój, bezpieczeństwo oraz ochronę praw człowieka. Za jeden z głównych aspektów ochrony praw własności autorzy uznają bezwzględna egzekucję praw wynikających z zawartych umów. Uważają, że dobrowolne podejmowanie dwustronnych zobowiązań stanowi podstawę do specjalizacji gospodarczej uzyskiwanej dzięki wymianie i handlowi. Bezstronna i sprawiedliwa pomoc państwa w zawieraniu umów prywatnych jest również ważna w zagwarantowaniu równości i prawości na rynkach¹⁶.

Elementy ochrony własności są także eksponowane w opracowywanym corocznie przez Bank Światowy rankingu Ease of Doing Business¹⁷. Celem badań

¹⁵ J. Bossak, *Systemy gospodarcze...*, s. 157.

¹⁶ Indeks Wolności Gospodarczej bazuje na informacjach dotyczących ochrony praw własności zawartych w: *Economist Intelligence Unit, Country Report and Country Commerce* oraz *U.S. Department of Commerce, Country Commercial Guide*.

¹⁷ Informacje dostępne na stronie internetowej www.doingbusiness.org/methodology.

jest zmierzenie regulacji bezpośrednio wpływających na funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw. Wśród dziesięciu analizowanych kategorii będących częściami składowymi końcowego rankingu znajduje się m.in. kategoria dotycząca rejestrowania własności (procedury, czasu i kosztów rejestracji) oraz kategoria związana z zawieraniem umów dotycząca procedur, czasu i kosztów zawierania oraz egzekwowania umów dłużnych.

Wskaźnik publikowany w corocznych raportach Fraser Institute – Economic Freedom of the World mierzy stopień, w którym polityka i instytucje poszczególnych krajów wspierają wolność gospodarczą¹⁸. Najważniejszymi elementami wolności gospodarczej są: indywidualna wolność w dokonywaniu wyborów, dobrowolna wymiana dóbr i usług, prawo do konkurencji oraz ochrona własności prywatnej. Do stworzenia końcowej wartości indeksu używa się 42 zmiennych mierzących wolność gospodarczą w pięciu obszarach. Do tych obszarów zalicza się: wielkość rządu, system prawny i ochronę własności, bezpieczeństwo pieniądza, wolność w handlu międzynarodowym oraz zakres regulacji. W 2013 roku analizą objęto 152 państwa świata (w tym terytoria autonomiczne).

Światowe Forum Ekonomiczne co roku publikuje ranking konkurencyjności gospodarek narodowych. Do stworzenia końcowego rankingu – Global Competitiveness Index – przyczynia się wiele danych sklasyfikowanych w dwunastu filarach konkurencyjności. W ramach pierwszego filaru poświęconego instytucjom, w części dotyczącej instytucji publicznych, wśród pięciu obszarów badawczych pierwszy został poświęcony prawom własności. Obejmuje dwa wskaźniki: prawa własności oraz ochronę własności intelektualnej. Są to tzw. dane miękkie, gdyż do ich zebrania użyto metody ankietowej¹⁹.

Autorzy Global Competitiveness Report tłumaczą, że środowisko instytucjonalne jest zdeterminowane przez ramy prawne i administracyjne, w ramach których jednostki, firmy oraz rządy oddziałują na siebie w celu tworzenia bogactwa²⁰. Waga rozsądnych i sprawiedliwych instytucji jest oczywista w czasie kryzysu gospodarczego i szczególnie ważna w umacnianiu delikatnych oznak ożywienia. Jakość in-

¹⁸ Informacje pochodzą ze strony internetowej Fraser Institute dostępnej pod adresem: www.fraserinstitute.org/programs-initiatives/economic-freedom.aspx.

¹⁹ Na podstawie: K. Schwab, *Global Competitiveness Report 2012–2013*, World Economic Forum, Geneva 2013, s. 4–5.

²⁰ Tamże.

stytucji ma silny związek z konkurencyjnością i wzrostem gospodarczym, ponieważ wpływa na decyzje inwestycyjne oraz organizację produkcji i odgrywa ważną rolę w sposobie, w jakim społeczeństwa dokonują dystrybucji zysków²¹. Global Competitiveness Report ocenia również ochronę własności intelektualnej.

Wskaźnikiem dotyczącym jedynie ochrony praw własności w poszczególnych krajach jest International Property Rights Index (IPRI, Międzynarodowy Indeks Praw Własności). Indeks ten ukazuje poziom ochrony praw własności w 125 krajach i charakteryzuje ochronę własności w trzech obszarach:

- otoczenie polityczne i prawne,
- materialne prawa własności,
- prawa własności intelektualnej.

Autorzy raportu podkreślają zależność między wysokim poziomem ochrony praw własności a wyższym PKB *per capita* i większym poziomem inwestycji zagranicznych²².

International Property Rights Index jest publikowany przez Property Rights Alliance oraz Americans for Tax Reform's Property Rights Alliance, a coroczne raporty służą do oceny znaczenia i ochrony praw własności w ponad 110 państwach. Autorzy raportu badają wpływ prawnego i politycznego otoczenia, świadomości istnienia i konieczności ochrony praw własności oraz egzekwowania materialnych i intelektualnych praw własności na rozwój gospodarczy poszczególnych krajów. Twórcy raportu z 2012 roku zwracali uwagę, że „[...] w państwach zorientowanych na rozwój prywatna własność jest słusznym prawem”²³, co oznacza, że legalne dysponowanie prawami własności tworzy zabezpieczenie osoby uważanej za właściciela. Tłumaczą, że gdy własność ma własną wartość, to jej właściciel ma możliwość uczestniczenia w procesach gospodarczych. Własność stanowi wtedy zachętę dla właściciela do zaangażowania się w pracę, która przyczynia się do rozwoju całej gospodarki. Uznanie własności i jej atrakcyjności (wyznaczonej przez cenę) pozwala

²¹ D. Acemoglu i in., *Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Distribution of Income*, „Quarterly Journal of Economics” 2002, nr 117(4), s. 1231–1294 oraz D. Rodrik, F. Rodriguez, *Trade Policy and Growth: A Skeptics' Guide to Cross National Evidence*, NBER Working Paper No. 7081/1999, April, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.

²² International Property Rights Index. Informacje dostępne pod adresem internetowym organizacji: www.internationalpropertyrightsindex.org.

²³ *Raport 2012. International Property Rights Index*, Property Rights Alliance, Waszyngton 2012, s. 2.

właścicielowi uczestniczyć w cyklu produkcyjnym i osiągać zyski, które przyczyniają się do rozwoju gospodarczego i zwiększania dobrobytu obywateli.

Końcowy wskaźnik IPRI powstaje na podstawie wspomnianych wyżej trzech komponent: otoczenia prawnego i politycznego, materialnych praw własności oraz praw własności intelektualnej. System prawny i polityczny tworzą istotę wolnego otoczenia, w którym prawna niezależność i praworządność dają jednostkom prawo do czerpania korzyści z istnienia mocno chronionego systemu wartości prywatnej. Niezależność sądów, praworządność, polityczna stabilność i nadzór nad korupcją stwarzają idealne środowisko dla wzrostu i rozwoju przedsiębiorczości dzięki systemowi przestrzegania praw własności. Z punktu widzenia gospodarki istotna jest ochrona własności zarówno dóbr materialnych, jak i niematerialnych, dlatego do stworzenia poszczególnych komponentów wskaźnika IPRI użyto kategorii: w przypadku systemu prawnego i politycznego – niezależność sądów, praworządność, polityczna stabilność oraz nadzór nad korupcją; w stosunku do materialnych praw własności – ochrona materialnych praw własności, rejestracja własności oraz dostęp do kredytów; w przypadku ochrony własności intelektualnej – ochrona praw własności intelektualnej, ochrona patentów oraz piractwo w dziedzinie praw autorskich²⁴.

Podsumowanie

Własność i jej ochrona są bardzo ważne dla funkcjonowania i oceny współczesnych systemów gospodarczych. Ich istnienie i właściwa egzekucja warunkują realizowanie przez państwo celów polityki gospodarczej oraz efektywne gospodarowanie. Niniejszy artykuł nie wyczerpuje zagadnień związanych z ochroną praw własności. Problematyka ta, choć bardzo często pomijana w opracowaniach naukowych poświęconych systemom gospodarczym i roli państwa w gospodarce, wydaje się bardzo istotna z punktu widzenia oceny tych systemów i poszukiwania ewentualnych przyczyn niepowodzeń. Niestety, informacja o dominującej roli własności prywatnej często jest jedyną uwagą o istniejącym porządku własnościowym w analizowanym państwie. Wydaje się jednak, że brak oceny ochrony praw własności jest poważnym błędem metodologicznym, gdyż niepowodzenia w realizacji przez państwo jego funkcji mogą wynikać z braku lub niedostatecznej ochrony praw własności.

²⁴ Tamże, s. 5.

W artykule starano się pokazać znaczenie ochrony własności dla realizacji funkcji współczesnego państwa. Prawa własności i ich ochrona dotyczą bezpośrednio legislacyjnej funkcji państwa, ale mają również istotny wpływ na realizację wszystkich ekonomicznych funkcji państwa. Wydaje się, że brak zrozumienia istotny i znaczenia tych praw oraz bezwzględnej ich egzekucji tworzy niekorzystne otoczenie dla podmiotów gospodarujących, zniechęcając z jednej strony do przedsiębiorczości i bogacenia się, z drugiej ograniczając wolność jednostki w podejmowaniu wyborów.

Literatura

- Acemoglu D., Johnson S., Robinson J., *Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Distribution of Income*, „Quarterly Journal of Economics” 2002, nr 117(4).
- Adler-Karlsson G., *Functional Socialism. A Swedish Theory for Democratic Socialization*, Bogforlaget, Prisma 1967.
- Bossak J., *Systemy gospodarcze a globalna konkurencja*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2006.
- Buchanan J., *Post-Socialist Political Economy. Selected Essays*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 1997.
- Ignatowicz J., *Prawo rzeczowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- International Property Rights Index. Raport 2012*, Property Rights Alliance, Waszyngton 2012.
- Jarosz-Żukowska S., *Konstytucyjna zasada ochrony własności*, Zamykacze, Kraków 2003.
- Kozłowski S., *Systemy ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.
- Pistoł T., *Instytucja wywłaszczenia a prawo do własności jako prawo człowieka*, „Państwo i Społeczeństwo” 2010, nr 1.
- Polszakiewicz B., Boehlke J. (red.), *Własność i kontrola w teorii i praktyce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2007.
- Schwab K., *Global Competitiveness Report 2012–2013*, World Economic Forum, Geneva 2013.
- Sozański J., *Własność intelektualna i przemysłowa w Unii Europejskiej*, PWP Iuris, Warszawa 2008.

Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Liber, Warszawa 2000.

Włudyka T., Smaga M. (red.), *Instytucje gospodarki rynkowej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012.

THE ROLE OF STATE IN THE OWNERSHIP PROTECTION

Abstract

The issues connected with the ownership are crucial for economics. The type of ownership determines the type of economic system and the ownership protection influences its efficiency. However these issues are rarely present in nowadays considerations within the social studies. In addition, the contemporary processes which take place in global economy cause the necessity of renewed analysis and updating of these issues. The main goal of this article is to define and reside the ownership and ownership protection (understood as the measure of economic system efficiency) within the scope of issues connected with the role of state and economic freedom. The article also focuses on describing the legal background of ownership protection and the well-known and widely accepted measures of ownership protection.

Translated by Dominika Bochańczyk-Kupka

Keywords: ownership, ownership protection, role of state, economic freedom

JEL Code: P510, E020